

- PÕHILAUSEID STIILOPETUSE KOHTA
MEIE KOOLIDES.

Ref. prof. G. S u i t s.

1. Stiiliõpetust koolis tuleb võtta enne kõike kui õpilaste arengule vastavat ja selläga kohandatavat plussi koduste ja klassitööde praktikas.

2. Stiiliõpetusele ei tule rõhku panna sellepärast mitte algkoolis, vaid keskkoolis. Algkoolis ei saa kirjandite praktikalt nõuda palju muud kui õigekeele ja õigekirja ravimist, tähelepanuvõimete teritust, loogilise mõtlemise harjutust. Siiski on võimalik kirjaoskuse tarbeid mõnevõrra rakendada kirjutusoskuse nõuetega juba algkoolis ja õpilasi tutvustada elementaarsemate stiilimõistetega.

3. Eelöeldu peab pääjoontes paika ka keskkooliõpilaste arenematuma alaea kohta, kus õigekirja ja grammatikaga veel küllalt tegemist (I ja II klassis). Kuid keskkoolil on igatahes juba oma algastmest päale kohustus tulevasti haritlasi ette valmistada, s.l. mitte lihtsalt kirjaoskajaid, vaid keelelises väljendus ja kujundusoskuseski edasijõudnud isikuid. Sellepärast tuleb õpilasi juba keskkooli alamais klassides sihiteadlikult juhtida emakeelsete väljendusvõimaluste teritatud tarvitamisele ja hoolsemale hindamisele. Eriti tähtsaks peaksin siin meelte- ja mõtteharjutuste kohandamist tähendusvarjundlikkude sõnateisendite, sünonüümide harjutustega. Võimalikult täpsete ja ilmekate vastete leiutamise kõrval asjaomastele kujutelmadele, mõistetele ja aimatele tuleks ühtlasi selgitada tabavate võrdluste, põhitähendusest ülekantud asekujutelmade, ümbernimetuste jne. väljendusplüsse. Kirjandi kompositsioonilisi teemasid juhitagu vaheldamisi nii praktilise sihtkeele kui ilmeke õiliskeelega rakendamise alale. Säärase ülesannete varieerimine aitab paremini vahetegemisele eri stiilitarvete ja võimaluste vahel.

4. Muidugi toimub õpilaste õiliskeelega ja ilumelega ravimine lähedas kontaktis eeskujuliku ilukirjanduse lugemisega. Lugeses pööratakse stiiliõpetuse huvides loomulikult tähelepanu mitte ainult teose sisule, vaid ka õnnestunud väljendusväärtustele, keelestiilile, vormielementidele. Mitte ainult sellele, mis on öeldud, vaid ka sellele, kuidas öeldud. Stilistika süstemaatilist läbimist taotlemata tutvustab õpetaja parajal juhtumil õpilasi ka stiilinäbete märkimiseks tarvitataivate vajalike oskussõnadega. Juhatab sisse eri kompositsiooniliste võtete ja võimaluste tundmisele nagu kirjeldus, kirjavorm, jutustus, draamatiline dialoog jne. Korraldab ka vastavaid kirjallikke harjutusi oma grammatikaklassis.

5. Nõudlikuma stiiliõpetuse kohaks ja ajaks on iseenesestki mõista keskkooli kõrgemad klassid. Siin võib ilmeke keelelise väljenduse arendamise kõrval juba rõhkem rõhku panna teadlikumale kujundusoskusele. Siin on juba võimalik õpilaste kirjandiproosalt nõuda niihasti nõtkemat vaheldust kui ehtsamat ühtlust: nõtkemat üht vaheldust väärtustatava sõnavara valikus, kohaste kõnekaändude ja lausevormide leiutuses, vahest koguni mõnusa lauserütm, häälikarakteristika ja ilukõla esilesaamises; ehtsamat ühtlust igakordse kompositsioonilise ülesande ja rakendatavate keelendite vahel, lõpuks võimalikult ka ühtlust - ja seda lihtagi valikuvabade koduste tööde täitmisel - võetud sihimääruse ja oma isiksuse, oma tüübi vahel. Tähendatud teenäitamine nõuab stiiliõpetajalt kahtlemata hästi välvsat pilku oma õpilaste annete ja individuaalsete kalduvuste läbinägemiseks. Ei ole tarvis juurde lisada, et neile veel valimatutele kalduvustele ei tule mitte ainult hoogu anda, vaid tarbekorral ka vastu töötada (nagu näiteks liigsesse sentimentaalsusse või valepaatosesse eksimustele).

6. Kõrgemas keskkoolides toimub praktiline stiiliõpetus veelgi tihedamas kontaktis eeskujuliku kirjanduse läbimisega. Lähemaks vaatluseks valitud meisterteosesse süvenev stiilianalüüs õpetab täpsemalt tähele panema autori keelelist väljendusvõimsust ja kirjutuskunsti. Eritlevat ja võrdlevat vaatlusteed targa lõpuni käies jõuame terviku kompositsiooniliste murdosiste sünteesini, s.o. avastame nende murdosiste isekeskise ühtluse või jaolise ebaühtluse, terviku orgaanilise või ebaorgaanilise ühtekuniluvuse autori muiski teostes ilmeva isiksusega. Laialisemate võrdluste ja üldistuste kaudu võime edasi tundiga kuni teetavale ajastule ja rahvusele omaste kompositsiooni-stiilide mõistmisel. Igatahes ligineb siin unte õppekavade väimuse kirjan-dusliikude liigimõistete ja oskussõnade (nagu lüürika, sepos, draama)

- 2 -

teoreetiliselegi omandamisele kui ka ajalooliselt kujunenud stiilisuundade (klassika, romantika, realism, naturalism, impressionism jne.) tüpoloogilisele tunnetusele.

7. Seda kõike on keskkoolipedagoogikas tarvis eesti keele ja kirjanduse ajanõuetele vastavaks valdamiseks. Seda on vaja keskkoolilõpetaja küpsustunnistuse jaoks, ülikooli astumiseks, haritlase nime kandmiseks, rahvusvaheliseks kultuurseks osisaamiseks.

8. Kuidas on stiiliõpetusega tegelikult lugu eesti keele ja kirjanduse praeguses pedagoogikas? Sellesse küsimusse saaks soovivat selgust tuua alles asjaomase ankeedi korraldamisega, millise koostamine ja vastuste läbitöötamine oleks vahest kõige otstarbekohasem usaldada eesti keele õppekorralduse toimekonna hooleks.

9. Seesugune ankeet tohiks taheloopandavaid näpunäiteid pakkuda stiiliõpetusse küsimuse lahendamiseks meie koolides kui ka veel oodatava praktilise ja teoreetilise stiilikäsiraamatu koostamiseks, mille tungivat vajadust ei saa märkimata jätta.

10. Niikaua kui selles eesti keele ja kirjanduse pedagoogikasundses harus pündub veel tervilikku eittöötmist ja eeskujulikke õpperaamatuid tuleks Eesti Opetajate Liidul samne astuda vajaliste stiilikursuste korraldamiseks, ja seda eriti nende tegelike õpetajate jaoks, kel ei ole võimalik olnud osa võtta ülikooli didaktilis-metoodilise seminariga seotud ja säilgi alles hiljuti asutatud stiilikursustest.